

учителя.

Ключевые слова: педагогическая практика, проектирование индивидуальной образовательной траектории студента, практическая подготовка будущего учителя, субъекты педагогического взаимодействия.

SHEVCHENKO A. F. Designing an individual educational trajectory of the student-trainee in the changing circumstances of children's health institutions.

The article deals with the design of the educational trajectory student during the period of summer practice. Is defined by its essence, clarified conditions for effective planning in the context of organizational support practical training of students and skilled professional support.

Keywords: teaching practice, designing an individual educational trajectory of the student, practical training of future teachers, subjects of the pedagogical interaction.

Шерер Н. В.

Київський національний лінгвістичний університет

ПРИНЦИПИ ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розглянуті деякі соціокультурні та психолого-педагогічні принципи виховання культури безпеки життєдіяльності у студентів вищих навчальних закладів.

Ключові слова: культура безпеки, виховання, студенти.

У сучасному суспільстві відбувається зростання кількості та масштабів негативних наслідків різного роду аварій, стихійних лих та інших шкідливих, небезпечних факторів, у числі яких особливе місце займають соціальні – наркоманія, алкоголізм, гральний бізнес, залежності, пов'язані зі збоями адаптаційних механізмів особистості – музична, комп'ютерна та інші. Все це відбувається на тлі високої інтенсивності життя, великих інформаційних навантажень.

У зв'язку з цим потреба у підготовці молоді, до дій у сфері забезпечення безпеки є особливо значущою.

Виховання культури безпеки життєдіяльності передбачає формування у студентів вищих навчальних закладів знань про медичні, психологічні, технічні, правові, фізичні та інші засоби безпеки, а також навчання необхідним умінням і навичкам з профілактики та подолання небезпечних і шкідливих ситуацій.

У вихованні культури безпеки життєдіяльності важливу роль відіграє психологічний аспект, тобто готовність людини до потрапляння в небезпечну ситуацію, яка визначається світоглядною, інтелектуальною, комунікативною, вольовою, психологічною підготовкою до безпечної життєдіяльності і самоконтролем.

Світоглядна підготовка до безпечної життєдіяльності передбачає формування системи узагальнених понять про причини виникнення шкідливих, небезпечних та екстремальних ситуацій, про взаємозв'язок зовнішніх і внутрішніх факторів виникнення небезпеки і шкідливості, про співвідношення небезпечних і шкідливих чинників у житті людини, про роль особистості у попередженні та подоланні небезпечних ситуацій і т.ін. [3].

Готовності до безпечної життєдіяльності сприяють переконання у наявності об'єктивних можливостей для попередження і подолання небезпечних ситуацій, у здатності людини до активних і успішних дій по розпізнаванню і прогнозуванню небезпечних ситуацій.

Інтелектуальна підготовка до безпечної життєдіяльності спрямована на формування вміння вирішувати неординарні проблеми щодо реалізації досвіду виживання в конкретних умовах. Уміння сформулювати питання про причини небезпеки, вирішити проблему і розробити нетрадиційне рішення у несподіваній ситуації, також засновано на інтелектуальному потенціалі особистості. При виникненні небезпечної ситуації необхідно проявляти передбачливість, далекоглядність і проникливість [1].

Інтелектуальна підготовка базується на аналізі чужого досвіду вирішення такого роду проблем, при вирішенні спеціальних ситуаційних завдань, під час дискусій і мозкових штурмів, в ході дидактичних ігор, які імітують різноманітні небезпечні ситуації, під час самостійної підготовки презентацій з конкретних питань безпеки.

Найважливішою умовою виховання готовності до попередження та подолання небезпечних ситуацій є комунікативна підготовка. Повинні формуватися мотивації до успішного та безпечного спілкування з оточуючими людьми, готовність до конструктивного розв'язання протиріч з колегами по роботі. Конфліктність, схильність до маніпулювання іншими людьми, прагнення до вирішення власних проблем за рахунок оточуючих людей знижують шанси на безпечну діяльність.

При вихованні готовності до безпечного спілкування з людьми, схильними до заподіяння зла навколишнім, важливо вчити розуміти, відчувати іншу людину за її вербальним, невербальним і паралінгвістичним засобам спілкування [1, 3]. Комунікативна підготовка є особливо важливою в підготовці майбутніх викладачів, яким доведеться спілкуватися з різними віковими, інтелектуальними, емоційними, характерологічними категоріями людей.

Вольова підготовка до попередження і подолання небезпечних ситуацій передбачає формування готовності до подолання перешкод, подолання труднощів, вольового зусилля [1, 3], яке спрямоване на подолання суб'єктивних труднощів, зумовлених, у кінцевому підсумку, зовнішніми чинниками: страхом, втомою, небажанням робити щось. В якості

специфічної ознаки волі служать свідомі, цілеспрямовані зусилля, що сприяють підпорядкуванню життєдіяльності людини її волі, подоланню труднощів.

Систематична робота з організації зовнішнього контролю за поведінкою в небезпечних ситуаціях є умовою формування адекватного самоконтролю в небезпечних ситуаціях. Психологічна підготовка є важливим етапом формування готовності до екстремальних ситуацій.

Ситуація є важкою, якщо є розходження між метою діяльності і реальними можливостями людини. Досвід подолання труднощів формує впевненість у своїх силах, готовність до самовдосконалення для того, щоб полегшити важкі ситуації.

Такі ситуації імітуються під час проведення ділових ігор. Тут фактичної небезпеки немає, хоча умовно присутнє її джерело. Завданням є осмислення і прогнозування особистої поведінки в аналогічних небезпечних обставинах. Рішення такого роду завдань сприяє прийняттю правильних самостійних рішень з мінімізацією ризикованих дій в небезпечних та екстремальних ситуаціях, що є важливою передумовою безпечної поведінки.

Шкода людині і суспільству може бути не тільки фізичною, що призводить до фізичної травми або загибелі людини, але й моральною, етичною, матеріальною та ін. Відповідно безпека полягає у відсутності ситуацій, які можуть спричинити заподіяння шкоди людині і суспільству, або в наявності адекватних заходів захисту і самозахисту у їх виникненні. Такий підхід значно розширює коло явищ, які слід оцінювати як небезпечні.

На основі аналізу базових цінностей Є. В. Бондаревська і С. В. Кульневич сформулювали ідею реалізовану в освітньо-виховному процесі – виховання безпечної особистості, тобто особистості не здатної завдати шкоди ні людям, ні природі, ні самій собі [7]. Інакше кажучи, автори в якості однієї з цілей виховання ставлять за мету виховання культури безпеки.

В. В. Сапронов визначає особистість безпечного типу як особистість, добре знайому з сучасними проблемами безпеки життя і життєдіяльності людини, яка усвідомлює їх виняткову важливість, яка прагне вирішувати ці проблеми і тому розумно поєднувати особисті інтереси з інтересами суспільства [8].

Виправданим є підхід, заснований на спеціальному навчанні людей поведінки в небезпечних ситуаціях, регулюванні ступеня реальності небезпеки, яка їм загрожує, поступове підвищення рівня їх самостійності. Важливо імітувати всі основні види і джерела небезпеки, які існують в реальному житті [1].

Важливим компонентом виховання культури безпеки життєдіяльності

є методи [2]. Догматичний метод заснований на впливі за допомогою слова, міміки, жестів, наочних та інших засобів. У цьому випадку висновки і оцінки сприймають у готовому вигляді, без обґрунтування та пояснення.

Пояснювальний метод заснований на інформуванні про джерела шкідливостей і небезпек, правилах і нормах безпечної поведінки. Тому повідомляється про те, що саме становить небезпеку, що допомагає зрозуміти причини їх виникнення, зв'язки зовнішніх джерел небезпек, вплив власної поведінки людини на рівень особистої безпеки і т.ін. Формами реалізації цих методів є лекції, практичні та лабораторні заняття.

Репродуктивний метод заснований на організації відтворюючої діяльності. Організується діяльність щодо відтворення отриманих знань про безпечну поведінку і застосування сформованих умінь і навичок у знайомих ситуаціях. Формами реалізації цього методу є практичні та лабораторні заняття.

Необхідною умовою адаптації студентів до екстремальних ситуацій є практикум в курсі “Безпеки життєдіяльності”, побудований на принципі системної організації. Поетапне засвоєння практичних умінь і навичок студентів з адаптації до екстремальних ситуацій, що складається з взаємопов'язаних компонентів: ціннісно-цільового, мотиваційного, змістового та результативного, базується на стратегії формування культури безпеки.

Відтворення у вихованців культури безпеки, процес творчого спілкування з педагогом – носієм культури безпеки, створення сприятливих умов удосконалення готовності до безпечної життєдіяльності, освоєння матеріальних і духовних цінностей культури, що сприяє розвитку особистості, готової діяти в непередбачуваних умовах є ознаками виховання культури безпеки [5].

Пошуковий метод заснований на спільному рішенні пізнавальних, практичних, комунікативних, художніх і інших проблем, які впливають на рівень особистої безпеки. Викладач допомагає сформулювати проблему, дає оцінку запропонованим рішенням, задає навідні запитання. Пошуковий метод сприяє підготовці до самостійного застосування відомих способів безпечної поведінки в незвичайних ситуаціях.

Творчий метод заснований на організації самостійного вирішення різноманітних проблем забезпечення безпеки життєдіяльності людини. У ході диспутів, дискусій, мозкових штурмів, ділових ігор студенти діють творчо, самостійно знаходять шляхи виходу з неординарних, незвичайних небезпечних ситуацій. За педагогом зберігається

організуюча функція: саме він ставить цілі, коригує роботу студентів, підводить підсумки.

Евристичний метод забезпечує максимально високий рівень самостійності та творчості студентів у процесі засвоєння і розвитку культури особистої безпеки. Виховання переходить у самовиховання, оскільки основні етапи діяльності здійснюють самостійно: ставлять цілі, вибирають засоби, організують свою діяльність, здійснюють самоконтроль. Педагог виступає в ролі консультанта, до якого звертаються найчастіше на початковому або заключному етапі творчого вирішення теоретичної чи практичної проблеми безпеки людини.

Систему формування мотивацій можна визначити як систему потреб, мотивів і цілей, які відображають спонукання до навчання, дають змогу активно прагнути до поповнення загальних і професійних знань, до оволодіння навчально-пізнавальними і професійними вміннями [4].

Елементами структурних утворень мотиваційно-пізнавальної сфери є пізнавальні мотиви, за критерієм походження пізнавальні мотиви можна розділити на три групи [4].

До першої групи належать ті мотиви, які виникають у результаті усвідомлення інстинктивних потреб у пізнанні, самореалізації, у постійному і безперервному поліпшенні свого становища. Вони притаманні будь-якому людському індивіду і створюють його природний пізнавальний потенціал. Вони створюють фундамент мотиваційно-пізнавальної сфери, є підставою дії, рішення або зусилля для пізнавальної діяльності.

З розширенням соціального досвіду формуються нові, складні мотиваційні утворення, що визначають групу так званих соціогенних мотивів. До них належать переконання, світогляд, ідеали, ставлення до суспільства, уявлення про себе.

Третя група утворюється в результаті педагогічного впливу на учнів у вигляді стимулів. У ролі їх виступають нагорода, заохочення, похвала, можливості, вимоги, тиск групи, покарання, погроза, емоційні впливи.

Формуванню фахівця, який володіє культурою безпеки життєдіяльності, що вміє побачити небезпечну ситуацію і застосувати все різноманіття способів, засобів і методів для досягнення безпеки на рівні рефлексів сприяє дидактична модель. Навчання безпечної діяльності та виховання культури безпеки життєдіяльності – це формування системи знань про безпечну життєдіяльність, яке відбувається в процесі виховання і навчання протягом всього життєвого циклу людини [3].

У зв'язку з цим у педагогічному процесі реалізується стратегічне завдання – підготовка студентів до самовдосконалення безпечної життєдіяльності на основі культури безпеки.

Це завдання містить такі складові частини: розвиток мотивації до

самовдосконалення своєї діяльності, здібностей і особистості як основи безпеки життєдіяльності, вдосконалення системи знань про способи самопідготовки і самовдосконалення на основі культури безпеки, формування системи знань про способи протидії впливу контркультури деструктивності, вдосконалення системи умінь і навичок самовдосконалення готовності до безпеки життєдіяльності, розвиток творчого досвіду самостійного осмислення та вирішення проблем безпеки людини і суспільства, вдосконалення досвіду самоконтролю рівня готовності до безпечної життєдіяльності [5].

Ефективність формування культури безпеки життєдіяльності студентів вищого навчального закладу забезпечується такими педагогічними умовами [6]: формуванням прагнення студентів до безпечної реалізації будь-якого виду діяльності; інтеграцією знань окремих аспектів забезпечення безпеки життєдіяльності в єдиний взаємозалежний комплекс; посиленням практико-орієнтованої спрямованості умінь і навичок забезпечення безпеки життєдіяльності; збільшенням частки творчих форм навчання у процесі оволодіння знаннями, вміннями, навичками безпечної життєдіяльності з метою ініціювання активності студентів.

Виховання культури безпеки в навчальному процесі досягається у органічному зв'язку між отриманням студентами знань, умінь і навичок профілактики та подолання небезпеки, засвоєнням досвіду творчого вирішення проблем безпеки та формуванням емоційно-ціннісного ставлення до світу, один до одного, до досвіду безпечної життєдіяльності.

Використана література:

1. *Бондарева Е. А.* Человеческий фактор в обеспечении безопасности труда / Е. А. Бондарева, Л. А. Моссоулина // Сб. мат. Всероссийской науч.-практ. конф. "Промышленная безопасность, современное состояние, перспективы системы управления". – Пенза, 6-7 июня 2001. – С. 31-32.
2. *Мошкин В. Н.* Методы, закономерности и принципы воспитания культуры личной безопасности / В. Н. Мошкин // Основы Безопасности Жизнедеятельности. – 2001. – № 2. – С. 14-20.
3. *Мошкин В. Н.* Мировоззренческая и нравственная подготовка к безопасной жизнедеятельности / В. Н. Мошкин // Основы безопасности жизнедеятельности. – 2000. – № 9. – С. 11-15.
4. *Чернова Ю. К.* Качественные технологии обучения: монография / Ю. К. Чернова. – Тольятти: Изд-во Фонда "Развитие через образование", 1998. – 149 с.
5. *Мошкин В. Н.* Воспитание культуры личной безопасности / В. Н. Мошкин // Основы безопасности жизнедеятельности. – 2000. – № 8. – С. 13-16.
6. *Немкова И. Н.* Формирование культуры безопасности жизнедеятельности студентов в процессе профессиональной подготовки в вузе: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / И. Н. Немкова. – Тамбов, 2005. – 20 с.

7. Бондаревская Е. В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания: учебное пособие / Е. В. Бондаревская, С. В. Кульневич. – Ростов-на-Дону: Учитель, 1999. – 560 с.
8. Сапронов В. О личности безопасности типа и компетентности в области ОБЖ / В. О. Сапронов // Основы безопасности жизни. – 2002. – № 3. – С. 6-8.

Шерер Н. В. Принципы воспитания культуры безопасности жизнедеятельности у студентов высших учебных заведений.

В статье рассмотрены некоторые социокультурные и психолого-педагогические принципы воспитания культуры безопасности жизнедеятельности у студентов высших учебных заведений.

Ключевые слова: культура безопасности, воспитание, студенты

Sherer N. The principles of a culture of life safety in high school students.

The article presents some socio-cultural, psychological and pedagogical principles of a culture of life safety of the students in higher education.

Keywords: safety culture, education, students.

**Ярчук Г.
ИГГУ, г. Измаил**

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЛИЧНОСТИ ТРЕНЕРА

В статье рассматриваются психологические особенности личности тренера, его ведущие функции, взаимоотношения тренера и учеников, стили руководства учебной деятельностью.

Ключевые слова: тренер, личность, метод воспитания, психологическая установка, такт, педагогические способности.

Среди ведущих функций тренера и преподавателя физической культуры выделяют четыре основные: воспитательную, гностическую, регулирующую и контролирующую, которые тесно связаны между собой и относятся к управлению деятельностью спортсмена.

Воспитательная функция. Воспитание спортсмена один из основных видов педагогической деятельности тренера. Основные принципы коммунистического воспитания, которыми должен руководствоваться тренер: партийность; научность; связь воспитания с жизнью и практикой коммунистического строительства; воспитание личности в коллективе; единство требований и уважение личности спортсмена; последовательность; систематичность и единство воспитательных воздействий; индивидуальный подход и опора на положительное в личности спортсмена.

Исходя из этих принципов, тренер подбирает средства и методы для решения конкретных задач для формирования нужных положительных